

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Articvlvs Tertivs. Vtrum creatio sit aliquid in creatura.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

est dicere, quod Deus ex nihilo res in esse produxit. A in questione precedente a. primo, & secundo

q. preced.
ari. 2.

Ad Primum ergo dicendum, quod antiqui Philosophi, sicut supra dictum est, * non considerauerunt, nisi emanationem effectuum particularium à causis particularibus, quas necesse est presupponere aliquid in sua actione. Et secundum hoc erat eorum communis opinio, ex nihilo nihil fieri. Sed tamen hoc locum non habet in prima emanatione ab vniuersali rerum principio.

Ad secundum dicendum, quod creatio non est mutatio, nisi secundum modum intelligendi tantum. Nam de ratione mutationis est, quod aliquid idem se habeat aliter nunc, & prius. Nam quandoque est idem ens actualiter, se habens nunc & prius, sicut in B motibus secundum quantitatem, & qualitatem. Quandoque vero est idem ens in potentia tantum, sicut in mutatione secundum substantiam, cuius est subiectum materia, sed in creatione (per quam producit tota substantia rerum) non potest accipi aliquid idem aliter se habens nunc & prius, nisi secundum intellectum tantum: sicut si intelligatur aliqua res prius non fuisse totaliter, & postea esse. Sed cum d. actio, & passio conueniant in substantia motus, & differant solum secundum habitudines diuersas, ut dicitur in tertio Physicorum, * oportet, quod subtrahendo motui, non remaneant nisi diuersae habitudines in creatio, & creatio. Sed quia modus significandi sequitur modum intelligendi, ut dictum est, creatio significatur per modum mutationis. Et propter hoc dicitur, quod creare est ex nihilo aliquid facere, quamuis facere, & fieri magis in hoc conueniant, quam mutare, & mutari: quia facere, & fieri important habitudinem causae ad effectum, & effectus ad causam: sed mutationem ex consequenti.

D. 34.

Lib. 3. Phys.
lex. 20. &
21. 10. 2.

274.

Ad tertium dicendum, quod in his, quae sunt sine motu, similiter est fieri, & factum esse, siue talis factio sit terminus motus, sicut illuminatio: (nam simul aliquid illuminatur, & illuminatum est, e) siue non sit terminus motus, sicut simul formatur verbum in corde, & formatum est. Et in his, quod sit, est cum dicitur fieri. Sed significatur ab alio esse, & prius non fuisse. Vnde, cum creatio sit sine motu, simul aliquid creatur, & creatum est.

Ad quartum dicendum, quod obiectio illa procedit ex falsa imaginatione, ac si sit aliquid infinitum medium inter nihilum, & ens. Quod patet esse falsum. Procedit autem falsa haec imaginatio ex eo, quod creatio significatur ut quaedam mutatio inter duos terminos existens.

Forma Textus.

CONCL. est. Non solum non est impossibile à Deo aliquid creari, sed necesse est ponere à Deo omnia creata esse. Probatur. Si Deus non ageret nisi ex aliquo praesupposito; sequeretur, quod illud praesuppositum non esset causatum ab ipso; at nihil potest esse in entibus, quod non sit à Deo; ergo necesse est dicere, quod Deus ex nihilo res in esse produxit. Sequela maioris probatur. Quicumque facit aliquid ex aliquo, illud ex quo facit praesupponitur actioni eius; ergo, si Deus non ageret nisi. &c. Antecedens probatur ex artificialibus & naturalibus. Nam artifex operatur ex rebus naturalibus, ut ex ligno & aere, quae per artis actionem naturae: & rursus, ipsa natura causat res naturales quantum ad formam, sed praesupponit materiā. Minor autem probatur; quia Deus est causa vniuersalis totius esse; ergo nihil potest esse in entibus, quod non sit à Deo. Antecedens probatum est

Expositio Textus.

ADVERTE conclusionis sensum esse omnia à Deo esse creata, id est producta ex nihilo immediate vel mediate, ut hic explicat Ban. & post eum Mol. & Val. additis pluribus sacrarum litterarum & SS. Patrum dictis: ac praesertim August. qui lib. primo de Genesi contra Manichaeos cap. 6. sic loquitur: Deus rectissime creditur omnia de nihilo fecisse, quia etsi omnia formata de ista materia facta sunt, hac ipsa tamen materia de omnino nihilo facta est.

Secundo circa responsum ad secundum vide, quae diximus supra q. 25. art. 1. controu. vniuersa, ad argumenta Ferrar. ex hoc loco nitentis probare actionem non esse in agente, sed in passio.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum creatio sit aliquid in creatura.

AD Tertium sic proceditur Videtur, quod creatio non sit aliquid in creatura. Sicut enim creatio passiuè accepta attribuitur creaturae, ita creatio actiuè accepta attribuitur creatori: sed creatio actiuè accepta non est aliquid in creatore. Quia si sic, sequeretur, quod in Deo esset aliquid temporale. Ergo creatio passiuè accepta non est aliquid in creatura.

240.
1. dist. 40.
q. 1. ad 1. ad
1. Et po. q.
3. 2. 3.

2 Præterea. Nihil est medium inter creatorem, & creaturam. Sed creatio significatur ut medium inter vtrumque. Non enim est creator (cum non sit aeterna) neque creatura: quia oportet eadem ratione aliam ponere creationem, qua ipsa crearetur, & sic infinitum. Creatio ergo non est aliquid.

3 Præterea. Si creatio est aliquid præter substantiam creatam, oportet, quod sit accidens eius. Omne autem accidens est in subiecto. Ergo res creata esset subiectum creationis: & sic idem est subiectum creationis, & terminus. e Quod est impossibile: quia subiectum prius est accidente, & conseruat accidens.

229 f

D Terminus autem posterius est actione, & passione, cuius est terminus: & eo existente cessat actio, & passio: igitur ipsa creatio non est aliqua res.

Sed contra. Manus est fieri aliquid secundum totam substantiam, quam secundum formam substantialem, vel accidentalem. Sed generatio simpliciter, vel secundum quid, qua fit aliquid secundum formam substantialem, vel accidentalem, est aliquid in generato. Ergo multo magis creatio, qua fit aliquid secundum totam substantiam, est aliquid in creato.

44.

Respondeo. Dicendum, quod creatio non ponit aliquid in creato secundum relationem tantum, quia quod creatur, non fit per motum, vel per mutationem. Quod enim fit per motum, vel mutationem, fit ex aliquo praesistente. Quod quidem contingit in productionibus particularibus aliquorum entium. Non autem potest hoc contingere in productione totius esse à causa vniuersali omnium entium, quae est Deus. Vnde Deus creando producit res sine motu. Subtrahendo autem motu ab actione, & passione, nihil remanet nisi relatio, ut dictum est, * Vnde relinquatur, quod creatio in creatura non fit, nisi relatio quaedam ad creatorem, ut ad principium sui esse: sicut in passione, quae est cum motu, importatur relatio ad principium motus.

D. 34.

Art. præ.
ad 2.

Ad Primum ergo dicendum, quod creatio actiuè significata, significat actionem diuinam, quae est eius essentia cum relatione ad creaturam. Sed relatio

78

cio in Deo ad creaturam non est realis, sed secundum rationem tantum. Relatio verò creaturæ ad Deum
 R. 13. art. 7. est relatio realis, ut supra dictum est, * cum de diuino nomine ageretur.

Ad Secundum dicendum, quod quia creatio significatur ut mutatio, sicut dictum est. * mutatio autem media quodammodo est inter mouens, & motum: idem etiam creatio significatur ut media inter creatorem, & creaturam. Tamen creatio passiuè accepta est in creatura, & est creatura. Neg, tamen oportet, quod alia creatione creetur. Quia relationes (cum hoc ipsum, quod sunt ad aliquid dicantur) non referuntur per aliquas alias relationes, sed per seipsas, sicut etiam supra dictum est, * cum de equalitate personarum ageretur.

R. 42. art. 4.
ad 4.

Ad Tertium dicendum, quod creationis, secundum quod significatur ut mutatio, creatura est terminus. sed secundum quod verè est relatio, creatura est eius subiectum, & prius ea in esse, sicut subiectum accidens. Sed habet quandam rationem prioritatis ex parte obiecti, ad quod dicitur, quod est principium creaturæ. Neg, tamen oportet, quod quamdiu creatura fit, dicatur creari: quia creatio importat habitudinem creaturæ ad creatorem, cum quadam nouitate, seu inceptione.

Sensus quesiti.

QVAESTIO est de creatione passiuè sumpta, & de esse aliquid reale, siue absolutum, siue relatiuum ab ipsa creatura distinctum, ut patet ex modo & forma conclusionis, qua respondet quesito, & ex argumentis quæ militat pro negatiua.

Forma Textus.

CONCL. est. Creatio non ponit aliquid in creatura nisi relationem tantum. Probatur. Deus creando produxit res sine motu; ergo creatio in creatura non est nisi relatio quædam ad creatorem, ut ad principium sui esse. Antecedens probatur: Quod fit per motum, vel mutationem, fit ex aliquo præexistenti; sed fieri ex aliquo præexistenti quamuis contingat in productionibus particularibus aliquorum entium, non tamen potest contingere in productione totius esse à causa vniuersali omnium entium, quæ Deus est; ergo Deus creando producit res sine motu. Consequentia vero probatur: quia subtracto motu ab actione & passione, non remanet nisi relatio, ut dictum est articulo præcedente ad secundum.

Expositio Textus.

QUARE subtracto motu ab actione & passione remaneat sola relatio S. D. ostendit in q. 3. de potent. art. 3. ubi etiam latius explicantur tres hic allatæ responsiones ad argumenta.

Ex responsione ad tertium præsentis articuli iuncta responsioni ad tertium prædicti articuli tertij q. 3. de potentia Dei, collige duplicem distinctionem & responsionem formalem ad argumentum. Prima distinctio est. Relatio, quæ est passiuæ creatio dupliciter potest considerari. Vno modo, quatenus significatur ut mutatio: Alio modo prout verè est relatio. Secunda distinctio est. Relatio hæc, quæ est passiuæ creatio, dupliciter potest considerari. Primò, quo ad esse quo inhæret subiecto ut eius accidens: Secundò quo ad

A
 eius rationem, qua respicit obiectum, siue terminum, ad quod dicitur, quod est principium creaturæ, prout scilicet ex actione agentis innascitur dicta relatio. Responsio verò ad argumentum tria dicit. Primum. Creationis, prout significatur ut mutatio, creatura est terminus ea posterior. Secundum. Relatio quo ad esse suum considerata, prout inhæret subiecto, posterior est re creata. Probatur; quia accidens posterius est subiecto, intellectu & natura. Tertium. Relatio, quo ad eius rationem qua respicit &c. quadam ratione prior est subiecto. Probatur; quia sic innascitur ex ipsa actione diuina, ut à causa proxima: at actio diuina prior est termino creationis, quod est subiectum dictæ relationis; ergo & ipsa relatio eodem subiecto prior est. Vis huius rationis in hoc consistit, quod relatio, quæ creatio passiuæ est, prout ad principium dicitur creaturæ, & ex eiusdem innascitur operatione, & non ex principijs subiecti, ex parte agentis, & eius actionis se tenet, & quasi vnum cum ea computatur in ordine ad effectum, siue terminum creatione productum: sicque relatio illa, quæ passiuæ creatio est, iam non mera relatio est, sed modum & vim habet actionis Physicæ siue emanationis, seclusa tantum ratione mutationis: ac proinde secundum hanc rationem præcedere dicitur subiectum suum: non ea tamen ratione, qua subiectum est (sic enim eo posterior est) sed ea ratione qua terminus est creatione productus, vel etiam qua ratione respicit hæc relatio principium creaturæ.

Secundò, ex eadem responsione, iuncta responsioni ad sextum dicti art. de pot. collige quatuor dicta. Primū. Nec oportet, ut creatura quamdiu est, dicatur creari. Probatur; quia creatio importat habitudinem creaturæ ad creatorem cum quadam nouitate seu inceptione. Secundum. Non esset inconueniens dicere creaturam, quamdiu habet esse, fieri siue creari à Deo. Probatur ex August. lib. 8. super Gen. ad litteram cap. 10. & 12. & lib. 2. cap. 12. & explicatur exemplo aeris à Sole illuminati. Nam quamdiu lucet aer illuminatur à Sole; ergo similiter creatura quamdiu habet esse creatur à Deo. Tertium est. Nulla differentia est inter primum & secundum dictum, nisi secundum nomen, prout nomen creationis potest accipi cum nouitate vel sine. Vltimum dictum est. Creatura semper refertur ad Deum, quod intelligendum est de creatura formaliter, ut creatura est, & de Deo ut creator est; hæc enim relatio non exigit in creatura nouitatem essendi, sed in totali à Deo dependentia fundamentum habet.

PRIMA CONTROVERSIA.

An creatio actiua sit in Deo ut actio transiens, aut immanens?

MOL. tria dicit. Primum. Creatio est actio transiens, quæ neque est velle diuinum, quo tanquam principio efficiente Deus producit res, neque respectus rationis eiusdem principij efficientis ad res productas. Secundum. Creatio non est mutatio proprie loquendo, sed est influxus realis & absolutus, quo creaturæ ex tempore emanant à Deo: qui influxus

realem habet identitatem cum creaturis productis, & ab eis formaliter distinguitur. *Tertium*. Hic influxus vt est Dei, per eum tanquā per actionem conferentis esse rebus creatis, est actio vera de prædicamento actionis existens in creaturis ipsis tanquam in subiecto, denomināsq̃ Deum ex tempore denominatione extrinseca createm & producentem creaturas: & idem influxus, vt eo creaturæ recipiunt esse, passiueque producuntur in rerum natura, est vera passio de prædicamento passionis, distincta formaliter à creatione actiua, & à termino producto, nempe à creatura.

Suar. *disp. 20. Metaph.* dicit duo. *Primum*. Creatio actiue est dependentia creaturæ, vt dicit habitudinem ad diuinam potentiam, à qua fluit, seu quatenus est quidam fluxus à Deo. *Secundum*. Hæc dependentia creaturæ à Deo est aliquid realiter & intrinsece existens in creatura, non omnino idem quod creatura, quæ est terminus illius dependentiæ: sed est modus quidam ex natura rei distinctus ab ipso termino.

Valentia duo dicit. *Primum*. Si creatio accipitur actiue, sic in primis creatio est ipsa essentia & intellectio ac volitio diuina per quam Deus creat: quæ tametsi quo ad entitatem suā non possit non esse, atque adeo sit necessaria, tamen, cum sit infinita, habet perfectionem, vt ex ipsa immutata possit procedere creatura, & non procedere, & eatenus creaturarum productio est libera. *Secundum*. Creatio actiue potest etiam dici effectus creatus, vt à Deo procedit, atque adeo ipsa creatura vt à Deo procedens, quo pacto creatio est etiam operatio transiens. Nec tamen sic creatio est aliquid consideratum vt in creatura, sed vt aliquid à Deo existens.

Vasq̃ hic, & suprà in notationibus ad primum a. q. 41. tria dicit. *Primum* est. Creatio actio nō est velle Dei, nec intelligere, sed est relatio in re creata, à qua relatione Deus nominatur agens extrinseca denominatione ab origine actiua in ipso existente. *Secundum*. Creatio concepta vt actio est medius actus & via inter creatorem & creaturam: sicut in diuinis est origo. Et quamvis sit pura relatio, ea tamen consideratur veluti in fieri & via, & non sicut in facto esse: atque ideo tanquam actus medius debet constitui. *Tertium*. Nullum absolutum per modum realis influxus est de ratione creationis.

Capr. in 2. *dist. 1. q. 2. a. 3. ad argumenta Aur.* dicit quinque. *Primum*. Actio Dei non est aliud quā eius velle & intelligere: nec aliqua eius actio exterior ponenda est, qua dicatur formaliter agens, nisi dicatur respectus eius ad creaturam, vel creaturæ ad ipsum. *Secundum ibidem ad secundum Aureoli*. Illud velle diuinū, quod dicimus actionem creatiuam, est velle imperij, & executio voliti & imperati: Nec ibi differt executio ab imperio, nisi pro quanto executio vltra diuinum velle includit respectum ad effectum temporalem in actu. *Tertium ibidem ad tertium*. Illud diuinum velle, quod ponitur actiua creatio, non determinatur ex natura rei plus ad hoc volitum creatum, quā ad suum oppositum, sed Deus ordine suæ sapientiæ liberè se determinauit ab æterno ad hoc volendum & non illud. *Quartum ibidem ad quartum*. Licet diuinum velle sit actiua creatio, non tamen ab æterno fuit actiua creatio: Et infra ad septimum ait sumendo agere vel operari,

prout distinguuntur contra facere, conceditur, quod ab æterno Deus operatur & agit. *Quintum ibidem ad sextum*. Nulla diuina operatio aut actio, qua formaliter agit aut operatur, est transiens in passum, sic quod in passo formaliter recipiatur: sed concedi potest, quod diuina actio dicitur quandoque transiens propter respectum rationis ad realem effectum in creatura: sicut creatio, conseruatio & huiusmodi, quæ dicunt diuinam actionem, cum respectu ad creaturas in propria natura terminatam.

Ferrar. in 2. *cont. gent. cap. 16. ratione 6.* ait actionem transeuntem dupliciter sumi posse. Vno modo secundum rem & secundum eius propriam rationem: & sic est (inquit) motus essentialiter, & connotat respectum in agente. Alio modo secundum quandam similitudinē, & modum significandi: & sic dicit aliquid in agente remanens, quod significatur vt in aliud transiens, in quantum per ipsum aliquid ab agente distinctum producitur in esse. Sicut si velle nostrum esset secundum se rerum productiuum, adeo vt ipsum velle esset ipsum producere res, esset secundum rei veritatem actio immanens, quia esset idem omnino, quod velle; tamen significaretur per modum in alterum transeuntis. Actio ergo diuina qua res in esse producuntur, cum non sit aliud quā ipsum velle diuinum, & ipsa Dei substantia, quæ à genere motus est omnino separata, non est actio transiens secundum rei veritatem, sed actio immanens, quæ est velle & intelligere; secundum enim quod Deus intelligit & vult, ita res in esse procedunt absque vlla media actione & motu. Sed habet aliquam similitudinem cum actione transeunte, in quantum per ipsam aliquis effectus in creaturis relinquitur: & ideo à nobis significatur per modum actionis transeuntis in aliud, cum dicitur Deus producit aut creat res. Vnde potest dici actio transiens productiue, quia habet terminum extrinsecum productum, non autem subiectiuē, quod est propriè esse actionem transeuntem; quia non recipitur in aliquo extrinseco subiecto, sed remanet in agente. Hæc ibi Ferrar. iensis.

Bannes dicit tria. *Primum*. Creatio non est actio transiens habēs esse subiectiuē in creatura, & in vniuersum nulla reperitur actio transiens Dei, quæ in creatura subiectetur. *Secundum*. Creatio non est actio transiens Dei identificata cum potentia Dei. *Tertium*. Creatio essentialiter & formaliter est actio Dei immanens, habet tamen modum actionis transeuntis, & potest cum proprietate appellari actio virtualiter transiens. Eandem sententiam & modum dicendi sequitur Zumel. in d. *cto art. 3. q. 65.*

Cai. suprà q. 25. a. 1. affirmat de mente D. Thom. posse Deo tribui dupliciter actionem transeuntem; Vno modo formaliter, & sic est idem quod substantia diuina. Sed actio sic sumpta dupliciter potest considerari, vt inquit idem expositor in *quæst. seq. art. 1. circa respons. ad 10.* Primò secundum id quod in agente ponit actio, quatenus actio, & sic actio est in Deo ab æterno. Secundò, vt infert ex se passionē vel effectum: & hoc modo non est actus ab æterno: & ideo non dicitur Deus creasse mundum ab æterno, nec modo creare animam Antichristi. Alio modo tribui Deo potest actio transiens virtualiter, siue secundum efficaciam, adeo

deò vt actio sit formaliter immanens habet tamen efficaciam transeuntis illis verbis significatam, *Dixit & facta sunt.*

D. Th. hic ad 1. ait creationem actiue significare actione diuinam, quæ est eius essentia, cū relatione ad creaturam.

Resolutio. AD PROPOSITAE *controuersia definitionem* recolenda primò sunt ea, quæ supra notauimus q. 25. a. primo pro defensione sententiæ Caiet. & aliorum quorundam Thomistarum asserentium de mente D. Thom. actionem transeuntem essentialiter sumptam esse in agente. Vbi diximus sumi posse quatuor modis actionem in via D. Thom. scilicet antecedenter, essentialiter, concomitanter & formaliter: Et actionem essentialiter sumptam esse actualitatem & perfectionem agentis, & actum eius secundum, quo formaliter & intrinsecè vt propria causalitate dicitur agens, & hæc propriè nuncupatur actio Metaph. ad hanc enim scientiam propriè pertinet eius notitia. Actionem autem concomitanter diximus esse motum aut emanatione, aut rem vel formam fluentem: & hæc est & dicitur actio essentialiter apud Physicum: & ita quandoque sumitur etiam à Metaph. & à D. Thom. nonnunquam in Theologia, vt ibidem aduertimus. Ostendimus autem in dicta *controuersia* pluribus argumentis, & dictis A. nostri D. actionem essentialiter ac Metaph. sumptam, esse perfectionem agentis intrinsecam & absolutam: & eorum qui sententiam tuerentur oppositam, responsa confutauimus & argumenta dissoluimus: & ea præsertim, quæ de actione diuina procedebant.

Concordia Thomistarum. Deinde huic absoluendæ difficultati maximè necessaria sunt ea, quæ supra q. 14. art. 8. in secunda *controuersia* diximus de identitate & modo distinctionis actuum diuini intellectus practici, voluntatis & potentie; ex eis enim benè perceptius apparebit nullum esse in rei veritate discrimen inter sententiam Cai. & Capr. & aliorum Thomistarum in re præsentī: quamuis Ferrar. & alij post eum opinentur, ac profiteantur se contradicere Cai. Vt enim ibi notauimus ex D. Thom. in quol. 6. a. 2. omnis actio rei cuiusque simplicis est secundum proprietatem, ac modum naturæ illius: ac proinde omnis actio Dei & Angeli, quorum simplex est & intellectualis natura, est secundum intellectum à voluntate motum, quæ inclinatio est naturæ intellectualis, sequens formam intellectam: atque ideò Deus & Angelus agunt per suæ voluntatis imperium. Itaque formaliter & Metaphysicè loquendo, id est secundum modum quo substantijs intellectualibus à materia separatis, vt à materialibus ac sensibilibus distinguuntur, congruit intelligentia nostra, non sunt in Angelo & multò minus in Deo distincti formaliter actus imperatiuæ voluntatis, & actus executiuæ potentie: sicut nec ibi formaliter distinguuntur voluntas & executiuæ potentia. Et quoniam actus imperij, qui simpliciter & propriè loquendo est actus intellectus & scientiæ practicæ, includit actum voluntatis & executiuæ potentie: ideò actus imperij ipsa est essentialiter actio diuina, vel Angelica transeuntis, quæ in Deo perfectio est infinita, & eius substantia in Angelo verò perfectio & actualitas accidentalis. Sed quia ratio motiua conuenit voluntati, propter quod ei nonnunquam tribuitur actus imperij, scilicet loco *superius allegato*, & alibi vim & rationem executiuæ potentie tribuit voluntati: cum ta-

men actus imperij, qui simpliciter est actus intellectus, sit proximè & immediatè productiuus, vt ibidem ostendimus. Est igitur actio transeuntis in Deo formaliter idem quod actus imperij, per ea verba significatus *Gen. 1. Dixit Deus fiat lux. &c.* Quomodo verò sit actio transeuntis, cum non recipiatur in passio, vel in re facta, sed in Deo maneat vt eius substantia & infinita perfectio, declarat Capr. dicens ad 6. *Aureoli* concedi posse diuinam actionem dici quadoque transeuntem, propter respectum rationis ad realem effectum in creatura: sicut creatio & conseruatio, quæ dicunt diuinam actionem cum respectu ad creaturam in propria natura terminatum, vt hic etiam significat S. Th. ad primum. Quod tamen non ita intelligendum est, quasi per respectum rationis formaliter constituatur actio in Deo transeuntis: cum nullo intellectu considerande creatio sit verè & propriè transeuntis, sed ad solū modum nostrum concipiendi pertinet ea relatio rationis. Ad cuius euidentiam.

*Tertio considerandum est actionem essentialiter ac Metaphysicè sumptam, non ideò dici transeuntem, quia secundum seipsam formaliter transeat in passum, vel effectum actione productum, veluti effluxus ab agente in passum, aut rem ab ipso agente productam; id enim proprium est actionis Physicè sumptæ, quæ dicitur actio concomitanter: Sed dicitur actio Metaphysicè transeuntis, eo quod effectum habeat siue terminum, non in ipsius agentis operatiua potentia, sed extra productum. Hanc enim supra quæst. 27. art. 1. diximus esse differentiam inter actiones immanentes & transeuntis, quod per illas nihil ad extra produciatur, harum verò terminus est aliquid ad extra productum. Sed hoc interest inter actionem Dei & creaturæ, quod hæc essentialiter ordinatur ad passum, vt ad finem proximum; est enim vt ait Cai. supra q. 25. art. 1. propter perficiendum passum: sed talem ordinem non habet actio Dei ad creaturam, sed potius è contra, res actione diuina producta ad actionem ipsam, quæ Dei substantia est, ordinem habet: cum ab ea tota dependeat in fieri & conseruari: ac proinde res quælibet à Deo creata relatione reali refertur ad ipsum, & ad eius operationem: cui relationi necesse est, vt ex parte Dei & actionis eius, altera quædam intelligatur relatio correspondens; quæ, cum realis non sit, esse relationis formale tantum habet, quod à nobis conceptum rationis esse dicitur; quamuis, modo quodam superius expresso *quæst. 13. art. 7.* ea relatio sit nullo intellectu considerante, & ei congruat esse reale, non propria sed aliena realitate. Est igitur in Deo verè & realiter actio transeuntis, sicut verè & realiter Deus creator est & prima rerum omnium causa; & verè ac realiter res emanant & conseruantur à Deo: quamuis ipsa diuina actio, quæ Dei substantia est, & infinita perfectio, secundum seipsam nō effluat à Deo in creaturam, vt fiat eius perfectio formaliter; id enim proprium est actionis Physicæ, quæ longè distat à celsitudine actionis Metaphysicæ, & per Analogiā ad eam dicitur actio: licet illa primò, vt prius ac magis nota, fuerit actio nuncupata.*

Et ex his sequitur nullam esse nisi verborum aut modi loquendi diuersitatem inter Caiet. Thomistæ. Cai. & Ferrar. ac alios Thomistas negantes actionem in Deo formaliter transeuntem. Nam hoc ipso, quod actum diuinæ voluntatis & imperij

Offenditur actioem diuinam essentialiter sumptam esse formaliter transeuntem: & conueniunt sententiæ Thomistarum.

Conueniunt Thomistæ.

perij ad producendum asserunt efficacem, ra-
tionem illi tribuunt actionis formaliter tran-
seuntis, quæ per hoc, ut diximus discriminatur
ab immanenti, quod per hanc nihil omnino, per
illam verò semper aliquid efficitur ad extra.
Sed quia velle diuinum, & intelligere, tam ex
suo genere, quam ex obiecto per se primo,
quod est essentia ut prima bonitas & veritas,
non habent ut extra producant, sed ut sic actio-
nes tantum formaliter sunt immanentes: vim
autem productiuam habent in ordine ad obie-
cta secundaria siue terminos, qui sunt creature
idcirco negant absolute Capr. & alij actionem
in Deo formaliter transeuntem, affirmant autē
formaliter immanētem, quæ virtutem habeat &
efficacitatem transeuntis. Verum, si eadem in-
tellectus & voluntatis actio sumatur, ut ratio-
nem & modum habet imperij, productio ipsa
est actio diuina formaliter transiens, ut Caiet.
affirmat: atque idēd S. D. in dicto art. 1. q. 25. in
responsionibus ad argumenta dupliciter ait a nobis
actiuam in Deo concipi posse potentiam; Vno
modo, ut principium executiuum eius quod
voluntas imperat, & ad quod scientia dirigit,
ab eis ratione distinctum. Alio modo, ut idem
sit quod ipsa diuina scientia vel voluntas, qua-
tenus principium est rerum effectiuum. Iuxta
priorem dicendi modum statuitur actio transi-
ens in Deo formaliter: secundum alterum ve-
rò dicendi modum in Deo non ponitur eadem
actio nisi virtualiter, ut ibidem aduertit Cai-
et. sic enim consideratur actio intellectus, siue sci-
entia & voluntatis, ut secundario tantum res-
picientes creaturam; priori verò modo consi-
deratur actio diuina potentia, ut ad creaturam
veluti possibilem per se primò relata, quomo-
do rationem habet actionis formaliter transe-
untis.

*Actiōnem
Dei transe-
untem non
solum ma-
terialiter,
sed etiam
formaliter
in actio est
esse in Deo
ab æterno,
non tamen
in passionē,
vel effectū
infero.*

Quarto sciendū est actionem Dei transeuntem
dupliciter sumi posse. Vno modo materialiter:
& sic idem est quod essentia diuina, & Deo
conuenit ab æterno. Alio modo formaliter,
quatenus scilicet actio est: cuius tñ est duplex
consideratio; Vna secundum eam rationem,
qua in Deo agēte est, ut eius actualitas & sum-
ma perfectio: & sic etiam actū in Deo est ab
æterno; alioquin esset ab æterno Deus agens in
potentia tantum, & ei ex productione creatu-
rarum in tempore fieret non exiguæ perfectio-
nis accessio: Altera secundum eam rationem, qua
passionem infert ex se vel effectum: & sic actū
non est ab æterno; cum nihil sit à Deo productū
ab æterno: est tamen illatio passionis vel effe-
ctus ab æterno, in actiua Dei potentia, quod est
esse aut contineri virtualiter in ea, non forma-
liter, ut notat Cai. q. in immediatē seq. a. 1.

*Dubitatio
& solutio.*
Cur autem ex actione Dei æterna formali-
ter in actū, prout est diuina perfectio, non se-
quatur effectus ab æterno: declarat S. D. in art.
predicto ad ult. his verbis. *Postea actione sequitur
effectus secundum exigentiam forma, quæ est princi-
pium actionis. In agentibus autem per voluntatem,
quod conceptum est & pradisinitum, accipitur ut for-
ma, quæ est principium actionis. Ex actione igitur Dei
æterna non sequitur effectus æternus, sed quale Deus
voluit, ut scilicet haberet esse post non esse. Hæc ibi.
Quæ latius explicat idem S. D. de pot. q. 3. a. 17.
& melius in secundo cont. gent. ca. 35. & ibi Fer-
rar. post Cap. loc. superius allegato ad primū Aureo-
li, contra primam concl. vbi totam hanc materiam
vberissime versat, & illustrat mirifice diluēs sub-
tiliter predicti authoris sophismata. Vide etiam
quæ de hac difficultate scribit Ban. dub. 1. in resp.*

Naz. in 1. part. D. Th. tom. 2.

ad 4. suum argum. ex D. Th. & Capr. Est igitur
ab æterno creatio actiua in Deo actio for-
maliter transiens, ad quam non ab æterno, sed
in tempore sequitur effectus, iuxta modum
& præfinitionem diuinæ sapientiæ & volunta-
tis.

*PRIMA CONCL. Creatio actio non est influ-
xus realis & absolutus, quo creatura ex tempore
emanant à Deo, qui sit idem realiter quod creatura
producta, & ab ea solum formaliter distinguatur.*
Probatur primò; quia creatio actiua est reali-
ter essentia Dei, cui repugnat identitas cum
creatura. Secundò; quoniam, ut ait S. Th. su-
prà q. 47. a. 1. ad 2. ablato motu, nihil aliud est a-
ctio, quam ordo originis secundū quod à causa
aliqua vel principio procedit, id quod est à prin-
cipio: quauis quia modus significandi sequitur
modum intelligendi, creatio significetur per
modum mutationis, ut dicitur in articulo præce-
dente ad 2. Igitur actiua creatio non est absolu-
tus influxus, qui sit idem realiter quod creatu-
ra.

*SECUNDA CONCL. Creatio actiua non est
relatio creata, quæ Deum extrinsecè denominet a-
gentem.* Probatur; quia actio essentialiter est a-
gētis intrinseca perfectio ergo nō est relatio ex-
trinsecè denominans. Secundò; quia illa relatio
est passiuā, creatio formaliter; ergo non est for-
maliter creatio ut actio. Probatur sequela; quia
formaliter distinguuntur actio & passio. Ante-
cedens autem patebit in sequenti controuersia.

*TERTIA CONCL. Creatio concepta ut actio
non est medius actus ut via inter creatorem & cre-
aturam, nisi secundum modum intelligendi & signi-
ficandi.* Probatur primò, quia creatio actiua est
ipsa diuina essentia. Secundò; quia creatio, ut
accipitur à Vasquezio, contra quem statuitur
hæc conclusio, est realiter ipsa relatio crea-
ta existens in creatura; ergo se tenet ex parte
creaturæ.

*QUARTA CONCL. In Deo est actio transiens
formaliter, quæ dici potest actio essentialiter Meta-
physicè.*

*QUINTA CONCL. Creatio actiua est actio
transiens in Deo existens idem cum eius substantia, ut
eius infinita perfectio cū relatione rationis ad crea-
turam.* Hæc patet ex dictis, & habetur hic ex
respons. ad 1. arg. & de pot. q. 3. a. 3. in c. & ad 2. &
alibi.

*SEXTA CONCL. Probabilis est ea sententia,
quæ docet creationem actiuā esse formaliter actionē
Dei immanentem, sed habere modum actionis transi-
euntis.*

*CONTRA primam concl. argument. Moli-
na. Creatio actiua non est velle & intelligere
Dei, nec respectus rationis in Deo, nec relatio
realis creaturæ ad Deum; ergo est influxus rea-
lis in creaturam, à quo Deus creans denominatur.
Conseq. videtur euident ab enumeratione suf-
ficienti. Antecedentis verò prima pars proba-
tur primò; quia creatio est actio transiens; igitur
est in passo; igitur nō est velle & intelligere
Dei. Secundò; quia velle diuinum est id, quo tā-
quam principio efficiente Deus creat & pro-
ducit res; ergo non est ipsa creandi actio. Secū-
da verò pars probatur; qm̄ ut dictum est, actio
transiens est in passo, respectus verò rationis
principij efficiētis ad res productas est in Deo:
ideo ridiculum est asserere actionem creandi,
per quam Deus formaliter res producit, & à
qua formaliter dicitur creans, esse merum ens
rationis. Tertia deniq; pars probatur; quia res-
pectus eius, quod ab alio, & à quo aliud, qui*

*Obi 1. con-
s. conic.*

inter Deum & creaturas cernuntur, consequuntur creaturas productas, suntque posteriores illis in genere causae efficientis: sed actio in genere causae efficientis antecedit effectum, estque immediatior principio efficiendi, quam effectus per eam productus; ergo creandi actio & creatio passiva non sunt respectus illi. Secundò. Relatio effectus ad causam fundatur in actione, per quam Deus producit creaturas, ergo est posterior actione, per quam Deus producit res, & simul natura cum relatione causae, quae se tenet ex parte Dei; ergo relatio illa, nec est actio nec complet ratione actionis, per quam Deus producit res. *Resp.* falsum esse antec. quoad primam partem. Ad primam probationem negatur prima consequentia, loquendo de actione transeunte Metaphysicè, sed sequitur tantum illam habere effectum realiter productum ad extra. Ad secundam probationem negatur antecedens formaliter loquendo; est enim velle diuinum ipsa Dei actiua productio. Ad reliquas probationes non est necesse respondere. *Aduerte tamen* respectum rationis ad creaturas secundum nos, nec esse actionem, neque actionis diuinæ complementum à parte rei, sed qua ratione tantum à nobis concipitur. Quomodo verò relatio realis in creatura sit passiva creatio, dicimus in seq. controuersia.

Contra eandem concl. argumentatur Suar. *Primò.* In calefactione & omnibus similibus dependentia qua fit calor in passo, non alia ratione est actio caloris existentis in igne, nisi quia est fluxus quidam caloris ab illo emanans: sed dependentia, qua fit creatura ab ipso Deo, est fluxus quidam manans ab ipso Deo; ergo habet veram rationem actionis. *Resp.* falsam esse maiorem loquendo de actione Metaphysicè; est enim actio actus, & perfectio potentiae, prius natura, quam fluxus ille.

Sed hanc respons. in simili sic arguit Suar. Nulla potentia actiua ut sic recipit complementum seu actualitatem ex actione, sed solum exercet suam actualitatem: hoc autem exercere non est se actuare, sed aliud in actum reducere, quod Deo etiam conuenit.

Probatur assumptum. Nam, quaelibet potentia merè actiua, solum est extrinseca denominatio; potentiae enim actiuae actione immanente seipsas actuant, non tamen ut actiue tantum sunt, sed quatenus sunt etiam passivae.

Resp. assumptum esse falsum loquendo de actione Metaphysica. Ad eius probationem negatur assumptum. Ad cuius probationem dico potentiam actiuam ut actiua est seipsam actuare, si dictio ut specificet conditionem agentis creati: quamuis si eadem vox specificet rationem agendi, verum sit illud assumptum, ut etiam supra diximus in dicta controu. de actione transeunte, in responsione ad primum argumentum.

Secundò. Nihil obstat, quo minus hic fluxus creationis ut à Deo, habeat veram rationem actionis; ergo. Antecedens probatur. Nam vel obstat carentia subiecti, & hoc non; quia dependentia passiva praecedit rem factam, ut via, & tamen non inest subiecto; ergo similiter actiua potest praecedere, & non inesse alicui subiecto. Vel obstat perfectio diuinæ potentiae, & hoc non: quia actio transiens non perficit potentiam à qua fluit, & praesertim diuinam, quae non est ex se ordinata ad actionem. Vel obstat mediatio inter effectum & potentiam, & hoc non; quia mediat etiam dependentia passiva, & hæc

mediatio prouenit ex limitatione & potentialitate ipsorum effectuum: ergo. *Resp.* oblatre solut. propriam rationem & quidditatem actionis, tamen Metaphysicè quam Physicè: Nam actio Metaphysica est formalis perfectio & actualitas potentiae: actio verò Physica, si propriè loquendum sit, mutatio quadam est, quae praesupponit materiam: cuius defectu, nec ipsa creatio passivè sumpta propriè passio est aut mutatio, sed modum solum habet passionis & mutationis, ut hic, & alibi saepe docet D. Th.

Sed contra hanc responsionem trahi potest argumentum hoc ex Suar. Ratio præcisa actionis non includit motum neque mutationem, sed fluxum seu dependentiam cum transcendentali habitudine ad principium à quo fluit; ergo. *Resp.* falsum esse antec. de actione Physica loquendo, prout actio Physica distinguitur à Metaphysica, quae est formalis perfectio potentiae: Habebit quidem fluxus ille siue dependentia modum quandam actionis & passionis, non erit tamen actio & passio Physica verè & propriè, sed abusiue & æquiuoce ac impropriè; nec de nominibus hic expedit litigare.

Tertium eiusdem authoris argumentum ex supradictis perspicue soluitur.

CONTRA Secundam concl. argumentatur Valsq. *Primò.* Quia D. Th. hic, & Caiet. & Ferrar. in 2. cont. gent. cap. 16. & 18. & Capr. in 2. dist. 1. q. 2. & alij Scholastici dicunt creationem nihil aliud esse secundum rem, quam relationem ipsam creaturae pendens à creatore. *Resp.* D. Solut. Tho. & alios loqui de creatione passivè sumpta, non autem prout est actio.

Secundò. Si actioni desit ratio motus & transmutationis, nihil aliud videtur superesse, quam pura relatio: nec alio modo nobis explicari aut intelligi potest, quam conceptu solius relationis; ergo est relatio. Antecedens est D. Th. supra q. 41. a. 1. Et confirmatur ex simili argumento D. Thom. in materia diuinarum originum, quo utitur in dicto a. ad 2. ad probandum diuinas origines esse meras relationes. *Resp.* antec. verum esse de sola actione concomitantè, siue Physicè sumpta, de qua loquitur ibi D. Th. ut ex ea veluti notissima ducat non in cognitione actionis Metaphysicæ, quae fundamentum est illius relationis, quae remanet in agente ablato motu.

Tertio. Quamuis actio, quae ex genere suo non est motus, sit in agente, Deus tamen non est capax alicuius relationis ex tempore; ergo à creatione existente in creatura denominatur creans. *Resp.* argumentum hoc falsum supponere videlicet actionem transeuntem etiam Metaphysicè sumptam ablato motu nihil aliud esse, quam relationem: nos autem dicimus esse realem & absolutam agentis actualitatem, & perfectionem, quae præciso Physicæ actionis motu remanet in agente, cum relatione prædicta.

CONTRA tertiā argumentatur Valsq. ex simili modo concipiendi diuinā originem actiue & passivè ad modum viae, priusquam intelligatur relatio, & persona per eam constituta, concludens hunc ordinem ad solum nostrum modum concipiendi pertinere; quod gratis admittimus, cum D. Th. in dicto art. 1. q. 41.

CONTRA quartam concl. sunt argumenta superius soluta q. 25. art. 1.

CONTRA quintā concl. argumentatur Bañ. obi. 1. cont. & Zumell. *Primò.* Si creatio est actio transiens identificata cum essentia Dei, sequitur aliquam perfectionem Deo aduenire ex tempore; consequens

quens est falsum; ergo & antecedens. Probatur A
sequela; quia creatio, quæ essentialiter est actio
transiens, non potest esse, nisi quando transit
in effectum ad extra; quia natura actionis tran-
seuntis est, ut transeat in effectum extra poten-
tiā: ergo, si creatio est essentialiter actio transiens,
non est in Deo, nisi quando actu transit in cre-
aturam ad extra. *Resp.* nullam esse conseq. Ad
eius probationem dico primò actionē Dei es-
sentialiter sumptam non transire formaliter in
effectum ad extra; ac proinde, quoad id, quod
ponit formaliter in agente, esse antequam actu
producatur effectus ad extra. Secundò dico natu-
ram actionis transeuntis Metaphysicā esse, ut
effectiue transeat in effectū ad extra, iuxta mo-
dum formæ, quæ principium est operationis, ut
ait S. D. g. seq. ar. 1. ad ult. & 2. cont. gent. cap. 35. &
ideò in agentibus per voluntatem non sequitur
effectus nisi secundum conceptionem & præfi-
nitionem agentis: nec ex actione Dei æterna se-
quitur effectus æternus, sed qualem Deus vo-
luit, ut scilicet haberet esse, post non esse.

Sed hanc responsi. impugnat Zumel. Quoniam
(inquit) non potest intellectus percipere, quòd
actio sit in actu transiens, & quòd non sit termi-
nus illius actionis, & quòd efficiens actu opere-
tur, & nihil agat, præcipue, cum nullum sit
impedimentum, nec ex parte virtutis actiue,
nec ex parte subiecti; virtus enim creatiua de
nihilo producit rem. *Resp.* primò cum Capr. ad 4.
Aureoli. & D. Tho. de potentia q. 3. art. 17. ad 12.
quod actio Dei est æterna; dicitur autem incipere a-
gere ratione noui effectus qui ab æterna actione con-
sequitur dispositionem volutatis quæ intelligitur qua-
si actionis principium in ordine ad effectum. Hæc ibi
D. Th. Et ibidem ad trigessimū: Ex parte (inquit)
ipsius Dei facere non importat aliquid, quod sit aliud
quàm dicere: non enim actio Dei est accidens sed eius
substantia: sed facere importat effectū actualiter ex-
istentem in propria natura, quod per dicere non im-
portatur. Ex quibus deducit Capr. hanc non ef-
fe concedendam, Deus faciebat ab æterno; hanc
verò concedi posse, Deus agebat ab æterno; quo-
niā agere, ut ait D. Th. in 3. s. dist. 35. q. 1. a. 1.
proprie loquendo est operatio à voluntate e-
licita vel imperata, in ipso operante consistens,
non in materiam exteriorem transmutandam
transiens, quia illa dicitur proprie facere. Se-
cundò respondetur actionem Dei non esse ab
æterno transeuntē, i. inferentē effectum; cū tñ
oēm habeat actualitatem, quæ conuenit illi, ut
est ab agente; Nec tamen sequitur effectus ab
æterno: tum quia non dependet eius actualitas
ab effectu: tum quia Deus non est agens naturale,
sed voluntariū, ad quod sequitur effectus iuxta
modum formæ, quæ est agendi principium, ut
ante diximus: Argumentum autem procedit de
agente naturali.

Secundò. Siue creatio ab æterno, siue ex tem-
pore conueniat Deo, sequitur ex illa quinta cō-
clusionē pefectionem aliquam Deo conueni-
re, quæ possit non conuenire, quod est falsi-
simum. Probatur sequela: quia creatio, quæ est
actio transiens, potuit non competere Deo: sed
creatio, iuxta hanc sententiam, est actio transiens
identificata cum diuina essentia, estque perfe-
ctio ipsius Dei; ergo &c. *Resp.* nullam esse con-
seq. Ad probationem dico creationem, quæ est
actio transiens, potuisse non competere Deo se-
cundum eam rationem, quæ infert ex se ef-
fectum, non autem secundum eam rationem, quæ
agentis perfectio, seu quo ad id, quod ponit in
agente.

Contra eandem concl. sunt argumenta Aur.
apud Capr. ab eo soluta.

CONTRA vltimam concl. sunt argumenta,
quæ proferunt hic & soluunt Ban. & Zumel.

SECUNDA CONTROVERSIA.

An creatio passiuā si relatio realis in creatura, &
qualis sit hæc relatio?

MOLINA cōsequenter loquens ad ea, quæ
de creatione dixit prout actio est, affir-
mat creationē passiue sumptam esse realem in-
fluxum absolutum absq; mutatione, & esse ve-
ram passionem de prædicamento passionis, di-
stinctam formaliter à creatione actiua, & à ter-
mino producto, nempe à creatura: & hæc crea-
tionem esse creaturā, prout creatura dicitur et-
iam id quod concreatur.

Eandem sententiam sequitur Suarez disp. 20.
Met. sect. 5. vbi ait dependentiam, de qua in
precedenti controversia, non habere veram ratio-
nem mutationis aut passionis, habere tamen ve-
ram rationē viæ seu fieri creaturæ, & sic appella-
ri creationem passiua: & eandē habere etiam
veram rationem emanations à Deo, & sic verè
ac proprie dici posse actionem ipsius Dei for-
maliter transeuntem, quatenus scilicet ab ipso
Deo est.

Vasquez dicit quatuor. *Primum.* Creatio nō
est quid absolutum præuium relationi produ-
cti in creatura. *Secundum.* Creatio est relatio
realis creaturæ pendētis à creatore. *Tertium.* Re-
latio creationis non distinguitur realiter, neq;
ex natura rei formaliter, sed ratione tantum à
substantia creaturæ. *Quartum.* Hæc relatio non
est in prædicamento.

Ban. hic tria dicit. *Primum.* Creatura duplici
relatione reali refertur ad creatorem, scilicet trā-
scendentali & prædicamentali. *Secundum.* Relatio
transcendentalis creaturæ ad creatorem so-
la ratione distinguitur à creatura: prædicamen-
talis verò relatio differt realiter à creatura sal-
tem formaliter. *Tertium.* Creatio passiuā signifi-
catur per modum passionis & mutationis, non
tamen est passio aut mutatio, sed sola relatio.
Eandem ferè sententiam sequitur Zumel. inf. q.
65. ar. 3. vbi tamen nihil meminit de relatione
transcendentali.

D. Th. hic cuius mentem sequuntur, & expli-
cant Capr. in secundo dist. 1. q. 2. Caiet. super hoc
a. & Ferrari. in secundo cont. gent. cap. 18. affir-
mat creationem passiue sumptam esse relatio-
nem realem in creatura, significatam ad modū
mutationis, & ut media inter creatorem &
creaturam: cum tamen non sit mutatio verè &
realiter creatura. Eandem sententiam sequitur
Valent. super hoc art.

SUPPONENDUM est in primis veluti certū,
non solū in doctrina D. Th. sed etiā in opinione
omnium scribentium Theologia, creationem
siue sumatur actiue siue passiue, non esse muta-
tionem, nisi secundum modum nostrum conci-
piendi & significandi, ut hic affirmat S. D. & la-
tè probat in 2. cont. gent. cap. 17. & in 2. dist. 1. quæ-
st. 1. art. 2. & de pot. quæ. 3. art. 2. & in præce-
dente quest. art. 2. ad 2. Vtitur autem S. D.
de potentia, & in quæ. præced. art. 2. In omni muta-
tione & motu oportet esse aliquid aliter se ha-
bens nunc quàm prius: sed in creatione non po-
test esse aliquid idem aliter se habens nunc
quàm prius; ergo. Maior probatur: quia nomē
creaturæ,

Sententiæ
Distinguitur.

Resoluto.
Creationem
non esse mu-
tationem: cū
proprie non
habet com-
mune sub-
iectum, nec
ibi sit actio,
aut passio.
Physica, sed
actio tantum
Dei Meta-
physica &
essentialis
dependentia
ex parte
creaturæ.

mutationis hoc ipsum ostendit. Minor verò; A quia ubi tota substantia rei in esse producitur, non potest esse aliquid idem aliter & aliter se habens; quia illud non esset productioni præsuppositum: Constat autem totam rei substantiam creatione produci.

Vbi aduerte cum D. Thom. de pot. q. 3. a. 2. & Ferrar. super dicto capitulo dupliciter intelligi posse in creatione esse aliquod commune subiectum aliter se habens nunc & prius: Vno modo propriè, & secundum rem: sicut in alteratione, argumento & loci mutatione inuenitur vnum commune subiectum actu existens, quod ex vno opposito mutatur in aliud: & hoc modo creatio non habet commune subiectum, vt adducta ratio demonstrat. Alio modo potest intelligi commune subiectum impropriè & secundum imaginationem tantum, cogitando in vniuersi creatione vnum commune tēpus veluti quoddam totum, constans ex imaginaria duratione, siue tempore mundo præconcepto, & reali tempore, quod simul cum vniuerso accepit initium: & vnam & eandem rem creatione productam concipiendo vt prius non habentem esse & post vt existentem actu: & hoc modo inuenitur in creatione commune subiectum aliter se habens nunc & prius; producitur enim in actu, quod prius non erat actu, sed in actiua solum Dei potentia, & eius practica scientia, ac præfinitione fuit ab æterno.

Obiectio.

Sed dices. Vna & eadem realis essentia rei, puta cœli vel hominis, prius non habuit esse in rerum natura, sed solum in intellectu Dei; igitur in qualibet re creata vnum est commune subiectum secundum rem, quod modo se habet aliter quàm prius. Sed resp. obiectionem hanc ex falsa imaginatione procedere; existimat enim arguens cœli vel hominis essentiam ex sui ratione esse simpliciter ens reale, aut per illud esse, quod habet in intellectu Dei, pertinere simpliciter ad ordinem entis realis; quod esse falsum latissimè demonstrauimus suprà quæst. 3. art. 4. in prima controu. Non est igitur essentia secundum rem commune subiectum in creatione, sed imaginatione tantum.

Replica.

Sed oppones dictum Arist. in 7. Phys. probantis generationem esse mutationem, quia per ipsam fit, quod non est: At per creationem fit magis, quod non est, quàm per generationem; ergo creatio est mutatio. Et præterea docet Auer. 7. Phy. tex. 20. realem relationem non aduenire alicui nisi per mutationem: At verò creature aduenit realis ad Deum relatio per creationem. Resp. Arist. ibi supponere in omni rei generatione aliquid fieri ex præiacenti materia, in qua res generanda præexistit in potentia: atque ideo secundum Arist. in omni generatione fit id, quod non est actu, quod tamen erat in potentia in ipsa materia. Auerroes etiam loquitur de relatione adueniente rei iam in actu, aut in potentia materiæ præexistenti: relatio verò creature ad Deum nihil rei creandæ præsupponit existens actu, vel potentia. Et quoniam ubi non est mutatio, ibi nec est actio Physica neque passio: consequens est in creatione nullam esse actionem Physicam quæ scilicet sit in passio, sed tantum Metaphysicam quæ est agentis perfectio: nec passionem ullam verè ac propriè dictam interuenire, vt scitè aduertit Capr. in 2. dist. 1. q. 2. in probatione secunda concl. ubi ex verbis D. Th. suprà q. 41. art. 1. ad 2. & 3. probat non omnem actionem ex se inferre passionem, sed eam tantum, quæ est cum motu aut mutatione.

Solut.

Sic enim ait S. D. ad 3. in dicto art. Actio secundum quod importat originem motus infert ex se passionem, sic autem actio non est in diuinis personis, ideo nec ibi est passio: Hæc ibi. Actio verò, quæ est cum motu vel mutatione, non est aliud quàm motus vel mutatio, vt ibi notat Capr. licet actio dicat in obliquo relationem causæ ad effectum, scilicet relationem originis ipsius motus, quæ quidem relatio est in mouentes: Passio autem dicit eundem motum in recto, relationem autem ad causam motus in obliquo. Cum igitur actiua creatio sit sine motu & mutatione, sequitur in ea nullam esse actionem Physicam, & creationem passiue significantam non esse verè ac propriè passionem, sed grammaticè tantum, & secundum modum nostrum concipiendi & significandi. Nam si vna & eadē mutatio ob diuersos respectus ad ea necessario consequentes dicitur actio Physica & passio, & non potest inueniri passio sine mutatione, sequitur necessariò absq; Physica actione passionem nunquam esse, nec absque passione Physicam actionem esse posse: cum sine mutatione non sit actio Physica verè & propriè dicta, quæ est actio concomitanter distincta contra actionem Metaphysicam, quæ est agentis perfectio; hæc enim consequitur actionem Metaphysicam non quatenus aliquid efficit absolute, sed prout in subiectam agit materiam, illam accidentaliter vel substantialiter transmutando. Nam; vt res tota simul producatur ex nihilo, sola sufficit actio Metaphysica, quod est agētis infinitæ virtutis imperium, cui ex altera parte correspondet effectus, siue terminus cum essentiali dependentia, & relatione reali ad primum agens. Illa siquidem emanatio siue fluxus aut influxus aut fieri quod ibi interuenit vt instantaneū, ac simul cum facto esse, vt ait S. Th. art. præced. ad 3. nihil aliud est, aut significat secundum rem, quam id, quod ita producitur, ab alio esse & prius non fuisse, vt ibidem affirmat S. D. Hoc autem quod est rem ab alio esse, nihil aliud importat nisi dependentiam cum dicta negatione, si sermo sit de creatione cum nouitate essendi. Sed quia nouitas essendi nõ pertinet intrinsecè ad rationem creationis; cū potuerit mundus ab æterno creari, vt ait S. D. q. seq. a. 2. idcirco de ratione creationis vt sic, ex parte rei creatæ, non est nisi dependentia essentialis cum relatione ad creatorem. Dependere autem vt sic, siue esse ab alio essentialiter, non est agere aut pati, siue actio aut passio, nisi grammaticè; alioquin conseruatio rerū passiue sumpta esset verè ac propriè passio, quod non admittit Suarez. Sequela est euidentis; quoniam si mundus esset ab æterno creatus, sicut continuò conseruatur à Deo, ita continuò crearetur ob eandem omnino causam, quia scilicet ab æterno & semper eodem modo dependeret à Deo. Præterea certum est, posita illa essentiali dependentia ex parte rei creatæ, sufficere ex parte Dei actionem essentialiter, siue Metaphysicè dictam, quæ est eius imperium illis verbis expressum: dixit & facta sunt; non enim multiplicanda sunt entia sine necessitate. Chimericum igitur ac planè fictitium est existimare Deum medio quodam influxu, qui sit actio Physica, id est extra Deum & realiter à Deo distincta, à creatura verò formaliter, res simul totas ex nihilo produxisse.

Quod si dependentiam illam essentialem actionem Physicam esse contenderint, haud rectè loquentur; Nam dependentia idem est, quod

quod fieri, quod se tenet ex parte producti; igitur magis erit passio quā actio; passio verò non est vt etiam Suar. admittit; igitur nec actio est. Non est igitur prater actionem Dei, quæ est eius substantia & infinita virtutis imperium, aetio quædam alia, quæ Deus non fit sed creatura, qua res producuntur asserenda.

Relationem
sue ordinis
transcenden-
talem habere
creaturam
ad creatorem,
& ex eo con-
sequi realem
relationem
interij modis.

Secundo obseruanda est differentia inter relationem transcendentalem & prædicamentalem, quam hic tradit Bannes, & nos paulò fufius explicauimus supra q. 13. a. 7. controuersia vnica. Et quoniam relatio transcendens fundamentum est relationis realis ad terminum eiusdem relationis, idcirco ad essentialē illam creaturæ dependentiam à Deo create conferuante consequitur necessariò relatio realis prædicamentalis ad Deum ipsum creatorem & conferuatorem, & pertinet hæc relatio ad tertium relatiuorum ordinem, quem statuit Arist. in 5. Metaph. in c. de ad aliquid, qui attenditur secundum rationem mensuræ & mensurati. Cuius naturam explicat S. D. de pot. q. 7. a. 10. dicens relationem realem consistere in ordine vnus rei ad aliam, atque idcirco in illis tantum mutuā realem relationem inueniri, in quibus ex vtraque parte est eadem ratio ordinis vnus ad alterum: sicut in omnibus relationibus consequentibus quantitatem; eiusdem enim rationis est quantitas in omnibus corporibus naturalibus. At in relationibus actionem & passionem, siue virtutem actiuam & passiuam consequentibus, non est semper mutuus ordo ex vtraque parte; necesse est enim vt id, quod rationem habet patientis, & moti vel causati, ordinem habeat ad agens siue mouens; quia semper effectus à causa perficitur, & ab ea dependent; sed agentia siue mouentia, vel etiam causæ, non semper habent ordinē ad patientia vel mota vel causata, sed ea tñ, quæ mota mouēt, vel causant, vel quib. aliqua perfectio, siue bonū aduenit ex effectū; quæ verò nec mota mouēt, nec eis bonū aliquod prouenit ex effectū, & quæ alterius ordinis sunt, & prorsus extrinseca ab illo genere actionum, vel virtutum quas consequitur talis ordo, ad hæc alia quidem ordinem habent, sed ipsa non ordinantur ad alia, vt patet in scientia & scibili, in sensu & sensibili, & alijs similibus prout ibi declarat vberimè S. D. Vbi concludens adiungit: *Deus autem non agit per actionem mediā, quæ intelligatur à Deo procedens, & in creaturam terminata, sed sua actio est sua substantia, & quicquid in ea est, est omnino extra genus creaturæ, per quod creatura refertur ad Deum: nec iterum aliquod bonum accipit creatori, ex creatura productione, unde sua actio est maxime liber alia, vt auicenna dicit. Patet etiam quod non mouetur, ad hoc quod agat, sed absque omni sua mutatione mutabilia facit. Unde relinquatur, quod in eo non est aliqua relatio realis ad creaturam, licet sit relatio creaturæ ad ipsum, vt effectus ad causam, hæc ibi.*

Nominē aut ordinis intelligit S. D. ordinem transcendentalem, quo vna res essentialiter ordinatur ad aliam, sicut scientia ad scibile, sensus ad sensibile, & imago ad id cuius est imago, & vniuersaliter omnis effectus ad causam, à qua intrinsece dependet; alioquin si per ordinem intelligeret realem respectum de genere relationis, assumeret id quod intendit probare. Vult igitur S. D. in omnibus relatiuis tertij modi ordinem transcendentalem esse fundamentum ordinis siue relationis prædicamentalis, & consequenter etiam talem ordinem ad Deum in creatura esse fundamentum realis, ac prædicamentalis relationis eius ad Deum: hoc autem

est esse creaturæ, vt à Deo dependens, & vt concipitur ad modum passionis, & vt rationem habet mensurati in ordine ad Deum vt mensurā.

Aduerte præterea D. Th. negare Deum agere actione media, quæ intelligatur à Deo procedens, & in creaturam terminata, cuius oppositū affirmant absque legitimo fundamento Molina & Suarez.

Molina & Suarez. di-
stunt reijci-
unt.

Tertio considerandum est, quod cum in re creatura duo tantum sint ad rem propositam pertinentia, videlicet prædictus ordo transcendens siue essentialis dependentia, quæ idem est quod ipsa creatura vt à Deo dependens, & relatio prædicamentalis ad illum ordinem siue dependentiam consequens: necesse est alterum horum vel vtrumque simul esse creationem passiuam. Dependentiam autem essentialē non esse creationem passiuam, satis aperte constat ex hoc articulo, & alijs locis in doctrina D. Thom. supra notatis, in quibus affirmat relationem, quæ relinquatur in creatura sub ractio moti, vel mutatione esse creationem passiuē sumptam. Affirmare verò solam hanc relationem, esse creationem, multas secum affert angustias ac difficultates inferius adducendas, quibus non videtur plenè posse satisfieri.

Creationem
passiuē signi-
ficatam esse
essentialē
creaturæ à
Deo depen-
dentiam, tñ
relatione
reali ad ipsū
Deum, vt
creatorem.

Vt igitur meam in hac tam ardua controuersia sententiam proferam, dico proportionaliter iudicandum esse de creatione passiuā, sicut & de actiuā: vt quemadmodum de creatione actiuā ablata mutatione, quæ ibi nulla est, nec esse potest, relinquatur in creatore nō sola relatio ad creaturam, sed actio Metaph. sumpta, quæ realiter est eius substantia, formaliter autem est eius velle ac infinite virtutis imperium cum relatione ad creaturam: sic de creatione passiuā ablata mutatione, quæ nulla in ea est, nec esse potest, non remanet sola relatio prædicamentalis ad creatorem, sed essentialis illa dependentia, quæ idem est realiter quod esse creaturæ, & ipsa tota creatura: formaliter autem est creaturam nunc à Deo esse, & prius non fuisse, si sermo sit de creatione cum nouitate essendi: absolute verò est creaturam à Deo esse vel causari. Igitur sicut actiuā creatio est actio Dei infinita cum relatione ad creaturam: ita creatio passiuē significata est essentialis creaturæ à Deo dependentia, cum relatione reali ad ipsum Deum vt creatorem.

De sola tamen relatione meminit S. D. quoniam duæ illæ relationes, sc. prædicamentalis & transcendens in ea fundata computantur vt vna: tum propter naturalem & necessariam connexionem: tum quia respiciunt eundem terminum saltem materialiter: tum quia ex vna intelligitur alia: tum denique quia nomen relationis habent commune.

Cum igitur ait S. D. in textu creationem in creatura non esse nisi relationē quandā ad creatorem vt ad principium sui esse, vtramque complectitur relationem, quoniam vtraque est ad creatorem & ad principium, quamuis diuersa ratione: Nam dependentia, quæ est relatio transcendens, est ad creatorem vt ad principium efficiens, quatenus efficiens est formaliter, & prius ipsa creatura, sed relatio prædicamentalis creaturæ est ad creatorem vt ad principium, quatenus hoc vocabulo principium significatur terminus formaliter relatiuis naturæ simul existens cum suo correlatiuo.

Vnde etiam, cum S. D. in 3. p. qu. 2. a. 3. & alijs vnionem humanæ naturæ ad Deum affirmat esse relationem, quidam exponunt de relatio-

ne transcendente: vbi etiam obseruant D. Tho. A in dictis locis non distinguere inter relationem prædicamentalem & modum vnionis, quem dicunt includere transcendentalem habitudinem ad vnibilia. Singulariter autem de dicto ordine cum relatione consequente videtur intelligenda responsio ad tertium in dicto a. 7.

Consonat autem hæc nostra expositio doctrinæ D. Th. in responsionibus ad argumenta præsentis articuli, quæ singulæ ad vtramque prædictam relationem referri possunt; Nam vtraque relatio realis est, & vtraque hoc ipsum quod est, ad aliud dicitur, quamuis diuersa ratione vt ante diximus, & vtraque prior est vno modo, & alio modo posterior ipsa creatura, vt dicit in resp. ad 3. argumentum: licet vtraque non eodem modo distinguatur à creatura: Nam relatio transcendens ratione tantum ratiocinata, vel ad summum formaliter ex natura rei distinguitur à subiecto: relatio verò prædicamentalis distinguitur realiter non solum à subiecto, sed etiam à fundamento, vt existimo secundum mentem D. Th.

Hunc dicendi modum videtur satis apertè significasse D. Tho. de pot. q. 3. a. 3. in fine corporis dicens nomine creationis non importari aliquem accessum ad esse, nec transmutationem à creatore, sed solum inceptionem essendi, & relationem ad creatorem à quo esse habet; idem est enim inceptio essendi, quod essentialis illa dependentia cum nouitate. Igitur secundum D. Tho. creatio dicit essentialem dependentiam, quæ est relatio transcendens, & relationem prædicamentalem ad creatorem. Cum itaque doceat ablato motu vel transmutatione ab operatione solum relinqui relationem, nomine relationis vtramque complectitur, & non vnam tantum.

Conclusiones deducæ, & sue passiue, non est mutatio nisi secundum modum concipiendi & significandi.

PRIMA CONCL. Creatio siue sumatur actiue siue passiue, non est mutatio nisi secundum modum concipiendi & significandi.

SECUNDA CONCL. Creatio passiue significata non est passio verè & propriè, sed grammaticè tantum & secundum modum concipiendi & significandi.

TERTIA CONCL. Creatio actiue significata non est actio Physi. Nomine actionis Physi. sæpè diximus significari omnem actionem, quæ non sit in agente, sed in passio; Hanc enim ideo Physi. cam nuncupamus, quia licet inueniatur etiam in separatis à materia, illis tamen videtur conuenire secundum communem illis imperfectionem ex parte subiecti cum ijs, quæ materia constant; congruit enim vtrique ratione potentialitatis, quæ perficitur in eis actione ab agente suscepta.

QUARTA CONCL. Creatura duplici relatione refertur ad creatorem, scilicet transcendente & prædicamentali, & hæc posterior in priori fundatur.

QVINTA CONCLVS. Creatio passiue significata est essentialis dependentia creatura à Deo, cum relatione reali ad ipsum Deum vt creatorem.

CONTRA primam concl. sunt argumenta, quæ proponunt hic & soluunt Bann. Zumel. & alij, præter ea quæ soluit S. D. de pot. q. 3. a. 2.

CONTRA secundam conclus. argumentatur Molina. Actio & passio neque sunt relationes reales: ergo actio non est motus cum relatione reali causæ, aut principij efficientis ad effectum, vel motum, aut mutationem; nec passio est motus cum relatione opposita, sed po-

tius eiusmodi relationes consequuntur actionem & passionem tanquam rationem fundandi; ergo actio, quando in productione effectus interuenit motus, est motus ipse: non in ratione motus, sed vt est influxus agentis, seu vt est ab agente; quod est quid absolutum ac formaliter distinctum à motu, & ipsius termino atque à passione: & passio est idem motus: non in ratione motus, sed vt receptio patientis: vniuersimque passio est alicuius esse receptio, aut in subiecto, aut qua effectus aliquis recipit suum esse in seipso: esto producat extra subiectum, quod similiter est quid absolutum & formaliter distinctum à termino, motu & actione, & à reliquis rationibus formalibus aliorum prædicamentorum. Antec. prob. Nam alioquin vel actio & passio non pertinerent ad prædicamenta actionis & passionis, sed ad prædicamentum relationis. Vel res vnius prædicamenti in sua ratione formali compleretur intrinsecè per rationem formalem alterius prædicamenti: quo dato, prædicamenta non essent primò diuersa, nec impermixta, immò nec vnum per se. Resp. falsum esse antecedens. Nam prædicamenta distinguuntur secundum diuersos modos concipiendi & prædicandi, nec est necesse distinguere realiter: ideo potest vnum ex alterius ratione compleri. Ad probationem autem negatur consequ. Nam, vt prædicamenta sint primò diuersa, sufficit, vt eorum rationibus formalibus integrè sumptis, nullum vniuocum sit commune, & secundum easdem etiam rationes formales dicuntur impermixta formaliter, & quodlibet vnum per se formaliter.

CONTRA tertiam concl. sunt argumenta soluta in præc. controu.

CONTRA vltimam concl. argumentatur Vasq. Si actioni & passioni desit ratio motus, nihil aliud videtur superesse, quam pura & sola relatio: nec alio modo à nobis explicari aut intelligi posse, quam cōceptu solius relationis: vt patet ex D. Thoma supra q. 41. a. 1. ad 2. ergo. Resp. iam huic argumento fuisse satisfactum dicendo nomine relationis vtramque simul comprehendendi, scilicet transcendentalem & prædicamentalem. Secundo dico dictionem exclusiuam non excludere à concomitantibus, & ided à relatione non excludi fundamentum per exclusiuam illam, sola. Vide, quæ diximus in præc. controu.

CONTRA eandem concl. quoad secundam eius partem sunt agumenta Scoti, quæ referunt & soluunt Cap. in dicta q. & Caiet. huj. & alij recentiores.

Videnda sunt, quæ diximus supra q. præc. a. 1. circa resp. ad 1. arg. D. Thom. Hic multa commiscet Vasq. de ratione relationis, quæ ad rem præsentem non pertinent.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum creati sit proprium compositorum, & subsistentium.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod creati non sit proprium compositorum, & subsistentium. Dicitur enim in libro de causis. * Prima rerum creatarum est esse. Sed esse rei creatæ non est subsistens. Ergo creatio propriè non est subsistentis, & compositorum.

Præterea. Quod creatur, est ex nihilo. Composita autem non sunt ex nihilo, sed ex suis componentibus. Ergo compositis non conuenit creati.

3. Præ-